Viloyat haqida

Date : 23 Iyun, 2015

Sirdaryo vohasi qadimdan muhim g?ografik hudud bo'lib, bu y?rdan So'g'd, Choch, Farg'onani bog'lovchi yo'llar k?sishmasi o'tgan. Viloyat hududidagi eng qadimgi aholi manzilgohlari sug'orish uchun qulay bo'lgan daryo va soy bo'ylarida paydo bo'lgan. Dastlabki aholi viloyat hududidagi

Xo'jamushk?ntsoy, Sho'rbuloqsoy, Mo'g'olsoy, Tog'obsoy, Sarmichsoy, Sirdaryo bo'ylarida istiqomat qilgan. Arx?ologik tadqiqotlar dastlabki d?hqonchilik manzilgohlari Xo'jamushk?ntsoy va Sho'rbuloqsoy bo'ylarida bundan 3000 yil oldin paydo bo'lganligi haqida guvohlik b?radi. Bu tabiiy, chunki yuqoridagi soylar s?rsuv, ularning atrofidagi y?rlar unumdor bo'lgan.
Sho'rbuloqsoy bo'yida joylashgan yodgorliklar ichida eng qadimgilari Eski Xovos va Nurt?pa yodgorliklari hisoblanadi. Ular miloddan avvalgi 1 ming yillik o'rtalarida qad ko'taradi.

Sirdaryo viloyati hududida arab g?ograflari tomonidan ?slatib o'tilgan ikkita manzilgoh bor. Bu Sabat va Xovosdir. Xovos shu nomdagi rustakning markazi bo'lgan. Yozma manbalarda u haqida ma'lumotlar d?yarli uchramaydi. Arab g?ograflari ?sa uni faqat karvon yo'llari chorrahasidagi manzilgoh sifatida tilga olishadi. Ibn Xavqal Xovos yo'li haqida: "Agarda kim Zomindan Xo'jandga Xovos yo'lidan bormoqchi bo'lsa, uning yo'lida Kurkat uchraydi",- d?gan ma'lumot qoldirgan. V.V.Bartold ?sa Chirchiq vodiysiga ikkita yo'l olib borganligi, biri Xovosdan, ikkinchisi Jizzaxdan, d?b yozadi. Xovosning Ustrushona shaharlari qatori tilga olinmaganligi, o'sha davrda u qishloq bo'lganligidan dalolat b?radi.

XI asr boshida Xovos haqidagi Somoniylar sulolasining so’nggi vakili Muntasir (Abu Ibrohim Ismoil Ibn Nuh) va qoraxoniylar ?loqi orasida bo’lgan jang bilan bog’langan holda gapiriladi. Yoqutning yozishicha (XIII asr), “Xovos – Ustrushonadagi qishloq”.
Sirdaryo viloyatining shimoliy sharqida Shosh va Ustrushona ch?garasida yana bir o’rta asrlar davriga oid shahar bo’lgan. U yozma manbalarda tilga olinmaydi. Uning qoldiqlari Nurota yodgorligidir. Bu y?rdan topilgan bo’yoqlangan sopol idishlar uning Shosh bilan aloqalari rivojlanganligidan dalolat b?radi. Ularda Shosh sopolchilik maktabining ta’siri ko’rinadi. Bundan tashqari, unda topilgan numizmatik topilmalar Shoshda chiqarilgan. Boshqa tomondan ?sa Ustrushona mat?riallari bilan aloqalari ko’rinadi, jumladan, Kult?paning somoniylar davri kompl?ksi bilan (Sabat) Sabatdan Xovos orqali Shoshga olib boradigan yo’l Nurotadan o’tgan.
Hozirgi kunda Nurota yodgorligidan arkning qismi saqlanib qolgan, xolos. Movarounnahrda janubiy viloyatlarni shimoliy viloyatlar bilan bog’lab turgan s?rqatnov karvon yo’li joylashganligi sababli, shahar gullab yashnagan. Bu yo’l arab g?ograflari tomonidan ?slatib o’tiladi. Ibn Xo’rdodb?hning yozishicha, Xovosdan “ash-Shosh daryosi qirg’og’igacha 9 farsah. So’ngra ko’prikdan Banokatga o’tiladi”.

Viloyat tarixi haqida guvohlik b?ruvchi yodgorliklardan biri Sardoba tumani hududida joylashgan Sardoba yodgorligidir. Sardoba forscha (sard –sovuq, zah, hamda ob –suv) “muzd?k suv” d?gan ma’noni anglatadi.
Sardobalar karvon yo’llarida qurilgan va ular karvondagilarning suvga bo’lgan ehtiyojini qondirgan. O’tgan asr tarixchilarining yozishicha, Yog’ochli sardobasi yaqinida karvonsaroy hamda bog’-rog’lar bo’lgan. Sardoba gumbazsimon ko’rinishga ?ga. U nihoyatda sifatli g’ishtdan qurilgan. G’ishtlar kvadrat shaklida bo’lib, ularning hajmlari 25x25x5 santim?trdir. Gumbazning ichki diam?tri 15 m, balandligi 12 m?trni tashkil ?tadi. Ichki qismida 2 m?tr balandlikda yopiq, uyasimon tuynuklar joylashgan. O’tgan asrda sardoba ichida Y?vropaliklar tomonidan quduq qazilgan. Ushbu quduqning d?vorlari yog’och bilan o’ralgan. Sardoba d?vorining qalinligi pastki qismida 1,5 m?trni tashkil ?tsa, yuqoriga ko’tarilgan sari yupqalashib boradi. ?ng yuqori qismida uning qalinligi bir g’isht ko’rinishida bo’ladi. Suvning aynib qolmasligi uchun sardobada uchta maxsus v?ntilyatsion tuynuklar o’rnatilgan. Gumbazning yuqori qismi ham shu maqsadda ochiq qoldirilgan. Shu sababli ham sardoba suvi muzd?k, toza va tiniq bo’lgan Sirdaryo viloyati Mirzacho’lda joylashgan bo’lib, u 1963 yilda tashkil ?tilgan. Viloyat markazi Guliston shahri hisoblanadi. Viloyat shimolda Qozog’iston, janubda Tojikiston R?spublikalari bilan ch?garadosh. Sirdaryo viloyatining y?r maydoni 4,3 ming kvadrat kilom?tr bo’lib, 688,6 ming aholi istiqomat qiladi. Sirdaryo viloyatida asosan o’zb?klar (60%), shuningd?k, qozoq, tojik, rus, kor?ys va boshqa 36 dan ortiq millat vakillari yashaydi. 1 kv. km.ga 159 kishi to’g’ri k?ladi.
Viloyatimizda y?rni kompl?ks o’zlashtirish ilk bor XX asrning 50-chi yillarda amalga oshirilgan. Asrlar davomida kimsasiz, to’qay va butazorlardan iborat Mirzacho’l hududida o’zlashtirish ishlari natijasida obod shahar va qishloqlar, sug’orish inshootlari, ishlab chiqarish korxonalari va hokazolar bunyod ?tildi.

R?spublikamiz mustaqillikka ?rishganidan so’ng Sirdaryo viloyatida iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda muhim o’zgarishlar ro’y b?rdi.

Viloyatda xorijiy inv?stitsiya ishtirokida 48 ta qo’shma korxona tashkil ?tilgan. Ularning viloyat yalpi ishlab chiqarishidagi salmog’i yildan yilga ortib bormoqda. Viloyat iqtisodining asosiy qismini agrar s?ktor tashkil ?tadi. Qishloq xo’jaligi – paxtachilik, g’allachilik, pillachilik, m?vachilik, sabzavot – polizchilik va chorvachilikka ixtisoslashgan. Agrar islohotlar munosabati bilan viloyatdagi 100 dan ortiq xo’jalik to’liq f?rm?r xo’jaliklariga aylantirilib, bugungi kunda 8365 ta f?rm?r xo’jaliklari faoliyat ko’rsatmoqda. Viloyat sanoat sohasining asosiy turlarini mamlakat ?l?ktr ?n?rgiyasining to’rtdan bir qismini ishlab chiqaradigan Sirdaryo GR?S va Farhod G?Si tashkil qiladi. Bundan tashqari paxta tozalash zavodlari, “Guliston?kstraktyog`” HJ, “Xovosdon” va “Oqoltindon” kombinatlari, “Sarbont?ks”, “L?chivofarmsanoat”, ”Lola Mod?l”, ”Sayxunm?dt?ks”, “Sayxunj?l” kabi qo’shma korxonalar mamlakatimiz ichki va tashqi bozorini xalq ist?’moli mollari bilan to’ldirishda o’z hissalarini qo’shib k?lmoqda. Viloyatda ro’yxatga olingan 15345 ta korxonadan 14857 tasi kichik va mikrofirmalardir.

Viloyat hududidan “Tosk?nt-T?rmiz” Katta O’zb?k Trakti o’tgan. Mustaqillik yillarida viloyatda qurilish, shahar va qishloqlarni obodonlashtirish borasida muhim ishlar amalga oshirildi. Mustaqillik bosh maydonining r?konstruktsiyasi, Xotira maydoni, Markaziy va tijorat banklari binolari, Birja va Bizn?s markazlari, “Ma’naviyat va ma’rifat” markazi, “K?mping” tipidagi majmua, zamonaviy vokzal, ko’p qavatli turar-joy binolari, “Alpomish” sport saroyi, Boks saroyi, Markaziy o’yingoh, Suzish havzasi va boshqa sport kompl?kslari bunyod ?tildi.
Kadrlar tayyorlash milliy dasturi bo’yicha viloyatda 303 ta maktab, 4ta akad?mik lits?y, 45 ta kasb-hunar koll?jlari va Guliston davlat univ?rsit?ti faoliyat ko’rsatmoqda. Ularda 173996 nafar o’quvchi va talaba tahsil olmoqda. Viloyat qishloq aholisining 90,8% ichimlik suvi, 84,1% tabiiy gaz bilan ta’minlangan. Qishloq infratuzilmasi ham yildan yilga o’zgarib bormoqda.
Sirdaryo viloyati istiqlol sharofati tufayli ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanib, xalq farovonligi yuksalib yildan-yilga gullab-yashnab bormoqda.